

Kristendom, religion og etikk i det offentlige rom.

Fase 2: Prosess faglig prioritering ved Det teologiske fakultet

VEDLEGG 1

Beskrivelse og analyse av programporteføljen ved Det teologisk fakultet

Programmer

Det teologiske fakultet administrerer 7 program på lavere og høyere grad:

- Bachelorprogrammet i teologi og kristendom
- Årsenhet i kristendomsstudier
- Profesjonsstudiet i teologi/cand.theol.-programmet
- Masterprogrammet i kristendomsstudier
- Masterprogrammet i profesjonsetikk og diakoni
- Masterprogrammet i religion og samfunn
- Engelskspråklig masterprogram i Intercontextual theology

Utover disse programmene er Det teologiske fakultet partner i Bachelorprogrammet i religion som HF administrerer og Masterprogrammet i etikk og religionsdidaktikk under UV.

Noen historiske og aktuelle perspektiver på programporteføljen

Det teologiske fakultet ble i sin tid opprettet for å utdanne prester til Den norske kirke. Fortsatt er presteutdanningen det sentrale studieløpet, men det har samtidig skjedd en utvidelse av programporteføljen. Denne utvidelsen har sitt faglige og forskningsmessige grunnlag i teologiens og teologiprogrammets bredde, men representerer samtidig en spissing av denne kompetansen til smalere program. Det er både et uttrykk for den spesialisering som etter hvert har preget fagutviklingen i sin alminnelighet og et svar på samfunnets behov for spisskompetanse innen områder som kristen kulturtradisjon, etikk og religionsmøtet.

Endringene i utdanningsporteføljen som har funnet sted ved Teologisk Fakultet er av relativt ny dato og begynte i 1990 da hovedfag sammen med de andre studieenheter i kristendomskunnskap ble overført fra det daværende Historisk-filosofisk fakultet til Teologisk Fakultet. Ser man altså bort fra profesjonsstudiet i teologi, har fakultetet en ganske ”ung” programportefølje. Men de nye programmene står i nær sammenheng med teologiprogrammet. Et profesjonsstudium som teologi forutsetter at Fakultetet har tilstrekkelig faglig bredde og spiss til å istandsette teologer til virke i en kompleks kulturell og samfunnsmessig situasjon. De masterprogram som vi har representerer dette og bidrar ikke bare til en selvstendig fagutvikling, men ivaretar også det viktige hensynet å plassere profesjonsutdannelsen i en tilstrekkelig bred faglig sammenheng.

Den ”unge” fagporteføljen er uttrykk for en økt forståelse for det faglige ansvaret som Teologisk Fakultet har når det gjelder å bidra akademisk til kunnskapsbygging i samfunnet om religion og etikk. Endringene innen velferdsstaten har utfordret den normative debatten om samfunnets verdigrunnlag og profesjonenes etiske forankring og ansvar. Fakultet har gjennom læreres forskning og egen utdanningsportefølje bidratt med kunnskapsutvikling til dette feltet i samarbeid med andre fag og fakulteter. Fremveksten av et flerreligiøst samfunn har utfordret til teologisk nytenkning og har styrket det utdanningsmessige fokuset på fortolkning av egen religiøs og kulturell tradisjon, samt på religionsmøte og etikk. Nye program har lagt til rette for tverrfakultært samarbeid med andre fagmiljøer ved UiO, senest uttrykt gjennom bachelorprogrammet i teologi og kristendom, bachelorprogrammet i religion som TF samarbeider med HF og SV om, og forbindelsen mellom masterprogrammet i Religion og samfunn og den foreslåtte tverrfakultære forskningssatsningen på religion. Det skaper en annen og mer utvidet basis for religionsstudier og religionsforskning på Universitetet. I dette bildet hører også de ulike religionenes teologiske refleksjon hjemme, og spørsmålet om hvordan religionenes teologiske tenkning bidrar til å fortolke de kontekstavhengige religionsmøtene. Det fordrer både historisk og aktuell kunnskap når egen og andres religiøse tradisjoner og teologier skal studeres.

Kriterier og fortolkning

De kriterier som skal anvendes i vurderingen av programmenes styrke og svakhet er av Universitetsstyret definert som:

- kvalitet: ”Viktigste basis for kvalitet i fremtidige utdanninger operasjonaliseres med dette til forskningsmessig styrke”
- samfunnsbehov: etterspørsel fra studenter og arbeidsliv, samt fakultetet egne vurderinger av fremtidige behov
- fornyelse/samarbeidspotensial: potensial for å få frem attraktive og prestisjetunge tilbud som kan fornye programutviklingen ved UiO.

Vi forstår Universitetsstyret dit hen at det ikke er slik at ethvert studieprogram skal måtte oppfylle alle tre kriterier. Kvalitetskriteriet veier tyngst, men program kan for eksempel prioriteres av hensyn til samfunnsbehov, selv om kvalitetskriteriene gir det svakere vurdering. Den samme vurdering kan gjøres gjeldende om fornyelsespotensialet. Imidlertid forstår vi Universitetsstyret dit hen at dersom program er sterke for eksempel målt etter kriteriet om samfunnsbehov, men svakere målt etter kriteriet kvalitet, ligger det en utfordring i å styrke programmets forskningsmessige kvalitet.

Universitetsstyret understreker at kvalitet må ses i sammenheng med de forskningsmessige prioriteringer som fakultetene har gjort i fase I. Teologisk Fakultet identifiserte i sin innmelding til styret tre sterke områder og tre områder med stort tverrfaglig potensial forskningsmessig vurdert (*sterke områder*: bibel- og antikkstudier; reformasjon og protestantisme; etikk og diakoni; områder med tverrfaglig potensial: religion i en globalisert verden – møte, konflikt, ny teologi; teologisk kjønnsforskning og feministisk teologi; nyere religionsfilosofi). I vurderingen vår av programmene vil deres faglige forankring i disse områdene bli beskrevet. Vi vil også se på sammenhengen mellom bachelorprogrammet og masterprogrammene, den faglige tilknytningen dem i mellom og til de forskningsmessige prioriteringene fra fase I. Dette kriteriet anser vi som det primære kriteriet i analysen av programmene.

Vi vil i tillegg fremheve den kvalitative betydningen som faglig-pedagogisk arbeid har for utdanningen. Dette er et område som Teologisk Fakultet har gitt høy prioritet gjennom mange år. At Universitetsstyret tildelte Fakultetets arbeid med universell utforming av undervisningen læringsmiljøprisen i 2007. Vi regner det faglig-pedagogiske utviklingsarbeidet som en vesentlig kvalitet ved utdanningsprogrammene våre og som de må vurderes på. Her ser vi også en nær sammenheng mellom pedagogisk utvikling og en etisk forankring av undervisningen. Utviklingen av en universell læringsplattform har gjort det mulig å integrere forelesningene i en langsiktig læringsprosess gjennom et kurs ved at forelesningene kan lastes ned og lyttes til, nær sagt over alt. Gjentakelse er et godt læringsprinsipp, og erfaringsmessig velger de fleste både å være til stede i forelesningssalen og laste forelesningen ned etterpå. Samtidig er det mulig å lytte til forelesninger selv om man av ulike grunner er forhindret i å være til stede i selve forelesningssalen.

Universitetsstyret etterspør spesifikt attraktivitet på arbeidsmarkedet som et kvalitativt kriterium og et uttrykk for samfunnsbehov. Dette vil være viktig i vår fremstilling av forholdet mellom programportefølje og samfunnsbehov. Men samfunnsbehov kan også fremstilles mer normativt. Endringer i velferdsstatens organisering, forholdet mellom individ og stat, har styrket behovet for en etisk kompetanse omkring grunnleggende forhold i samfunnet. Det samme gjelder endringene av samfunnet fra det relativt homogent religiøse og kulturelle til det flerreligiøse og flerkulturelle. Disse etiske og flerreligiøse samtidsutfordringer innbyr til bredt tverrfaglig samarbeid på tvers av fakultære skiller. Det betyr at vi også ser sammenhenger mellom samfunnsbehov og fornyelsespotensial. Samfunnets plurale og komplekse behov stimulerer til en spissing og fornyelse av faglig kompetanse i et bredere tverrfaglig og tverrfakultært samarbeid. Vi ser imidlertid også at fornyelses- og samarbeidspotensial ikke alene er knyttet til samfunnsbehov, men dreier seg også om forskningskvalitative stimuli til å samle miljøer på tvers av fakultetsgrenser med tanke på å styrke programporteføljen. Her tror vi Universitetsstyret har pekt på et helt sentralt moment i videreutviklingen av UiO som et sterkt universitet, ikke bare innen forskning, men også innen forskningsbasert utdanning.

I tillegg til etterspørsel fra arbeidsmarkedet, har vi i gjennomgangen løftet frem etterspørsel etter etter- og videreutdanningstilbud som uttrykk for samfunnsbehov.

Programbeskrivelser – og analyser

Det teologiske fakultet administrerer som sagt 7 studieprogram. I tillegg er fakultetet partner i program for religionsstudier som administreres av HF og Masterprogrammet i etikk og religionsdidaktikk som administreres av UV. Vi har valgt å beskrive og analysere de program som administreres av oss.

Programpresentasjonene er ordnet likt. Først gis det en presentasjon av tall som viser søkertall, antall førsteprioritetssøkere, antall studenter som har takket ja til studieplass, antall møtte, samt en fremstilling av studiepoengproduksjonen. Denne delen er kvantitativt og kvalitativt fremstilt. Deretter presenteres programmet gjennom beskrivelse av dets faglige profil og tyngdepunkt. Analysen er bestemt av kriteriene: forskningskvalitet, samfunnsbehov, fornyelsespotensial.

Bachelorprogrammet i kristendom og teologi

Tallpresentasjon

Søkertall:

Bachelorprogrammet hadde en kraftig økning i søkertallet fra 2004/05 til 2005/06, en økning på 43 %, så selv med tilbakegangen i søkertallet for 2006/07 ligger vi godt over søkertallene fra 2004/05. Det har vært en enda bedre økning i antallet kvalifiserte søkere i samme periode, mens antallet 1. prioritetssøkere har variert mer. Andelen fremmøtte studenter i forhold til antall tilbud som har vært gitt var stabilt de to første årene, men har for det siste året falt med 6 prosentpoeng. Det er også første gang at fremmøtetallet er lavere enn antallet 1. prioritetssøkere. Det foreligger ingen klare indikasjoner på hva som kan være grunnen til dette. Fakultetet har allikevel fylt opptaksrammen, slik at det foreløpig ikke er noen grunn til uro, så lenge overbookingen ikke reduseres.

Opptak										
År	Søknader	Kval.	1. pri	1. pri/søkn	Tilbud	Ja-svar	Møtt	Ramme	Møtt/Tilbud	
2004/05	181	118	28	0,15	72	52	44	30	0,61	

2005/06	258	180	27	0,10	110	75	66	30	0,60
2006/07	227	170	39	0,17	71	46	37	30	0,54

Som forventet skjer det en økning i antallet studenter i programmet, men den er lavere enn forventet. Frafallet fra 2004 til 2005 kan skyldes at flere som ble tatt opp på programmet de første årene allerede hadde fullført studier på bachelornivå, slik at de ikke hadde behov for 3-års studier for å oppnå graden. Denne antagelsen styrkes når vi ser at frafallet fra 2005 til 2006 er lavere.

Studiepoengproduksjon:

Studiepoengproduksjonen de to første årene er stabil, dette styrker teorien om at det var en høy andel studenter som var i slutfasen av bachelorprogrammet og som hadde en høy progresjon for å bli ferdige. Selv om studenttallet øker fra 2005 til 2006, så er studiepoengproduksjonen ganske stabil og vi ser at snittet synker med 4,2 studiepoeng. Dette er urovekkende sammenliknet med øvrige bachelorprogram på UiO. En forklaring kan være at fakultetet ikke har fulgt opp rutiner med inndragning av studierett i henhold til forskrift for studier og eksamener ved UiO.

Studiepoengproduksjon programstudenter

År	Sp	Studenter	Snitt
2004	3406	83,5	40,8
2005	4595	114	40,3
2006	4660	129	36,1

Programpresentasjon

Programmet er et treårig bachelorprogram og omfatter 180 studiepoeng. Det har to studieretninger: kristendom og teologi. Studentene å velge en av disse studieretningene. Teologiretningen har flere obligatoriske emner sammenliknet med kristendomsretningen noe som skyldes at den kvalifiserer for opptak til profesjonsstudiet i teologi. Felles for de to studieretningene er 80-gruppen i kristendomsstudier som gir en breddeinnføring i og mulighet for fordypning i ett eller flere av teologi- og kristendomsstudiets fagområder. Flere av de emnene som tilbys innenfor dette programmet er også integrert i det tverrfakultære Program for religionsstudier, som obligatoriske eller valgfrie emner (se nedenfor).

Programmet bygger på den faglige kjernekompetansen ved fakultetet: bibelfag, kristendommens historie og systematisk teologi (troslære, etikk, interreligiøse studier). Innen disse fagene arbeides det ut fra ulike perspektiver og metoder, som for eksempel tekstteori, hermeneutikk, historiske metoder, filosofi, idéhistorie og samfunnsvitenskapelige tilnærminger. Hermeneutisk refleksjon står sterkt i alle deler av programmet. Som et akademisk studium er selvsagt det kritiske perspektivet grunnleggende. Det innebærer ikke bare at man går til tradisjonen og de historiske overleveringene med en kritisk og prøvende holdning, men også at man øves opp i evnen til å reflektere over egen forforståelse og egne forutsetninger. Den kontekstuelle refleksjonen gir seg av en forståelse av at religion og livssyn, kristendom og teologi alltid er forbundet med samtidig kultur og samfunn.

Forskningskvalitet

Selv om dette er et punkt som primært knyttes til masterprogrammene, vil vi påpeke sammenhengen mellom programmet faglige kjerneområder og de forskningsprioriteringer som Fakultetet har gjort i fase 1. Antikk- og bibelfagsstudier, reformasjon og protestantisme, samt etikk inngår som obligatoriske emner i dette programmet, men også interreligiøse studier som inngår i de obligatoriske emnene i programmet. Det er her en sammenheng mellom forskningskvalitet, samfunnsbehov og tverrfakultært potensial. Når det er sagt, har programmet utfordringer knyttet til gjennomføring. Til tross for at det har vært satset vesentlige ressurser fra Fakultetet for å gi studenter både mye og variert undervisning og å la underviserne ha spisskompetanse innen fagområdene, ser vi at tallene for gjennomstrømning ikke er tilfredsstillende. Vi arbeider imidlertid hele tiden med å kvalitetsheve undervisningen, noe som i det siste blant annet har resultert i universell tilrettelegging av programmets hovedemner. Dette gir muligheter til å drive pedagogisk utvikling og forbedring av tilbudene som kommer undervisningskvaliteten til gode.

Samfunnsbehov

Dette punktet er et vanskelig punkt å besvare når det gjelder bachelor. Vi har lite informasjon om hva slags yrkesmuligheter bachelorstudiet gir. Det gjelder jo ikke bare

dette programmet, men også andre program. Som den interne UiO-evalueringen av innføringen av kvalitetsreformen fra 2007 viste, synes det å være en tendens i samfunnslivet til å finne bachelorgraden mindre yrkesattraktiv enn cand.mag. tidligere var. Noe er det imidlertid mulig å si. For det ene vil vi peke på at programmet gir grunnlag for opptak til profesjonsstudiet i teologi, masterprogrammene i kristendom, i religion og samfunn og internasjonal master i kontekstuell teologi. For det andre er man med en bachelor i kristendom og teologi kvalifisert for en rekke ulike typer stillinger, blant annet undervisnings- og prosjektstillinger knyttet til Stortingets støtte til en nasjonal trosopplæring innenfor Den norske kirke.

Tverrfakultært samarbeid/fornyelsespotensial

Ved siden av fakultetets bachelorprogram i kristendom og teologi bidrar også TF med obligatoriske emner til universitetets tverrfakultære bachelorstudium i religion (Program for religionsstudier). Dette programmet er et samarbeid med Humanistisk Fakultet og Samfunnsvitenskapelig Fakultet, der enkelte av de obligatoriske emnene som alle på programmet må tas, gis både av HF og TF. I tillegg gir programmet grunnlag for opptak på masterprogram ved begge fakulteter. Programmet er også åpent for at studenter kan ta 40-grupper innen en rekke andre fag ved de to samarbeidende fakulteter.

Årsenhet i kristendomsstudier

På lavere grad gir i tillegg fakultetet tilbud om årsenhet i kristendom. Dette omfatter ett års studium og 60 studiepoeng. Fire av emnene er obligatoriske og hentes fra 80-gruppen i kristendom, mens to av emnene er valgemner som hentes fra fakultetets emnetilbud det aktuelle semester. For en del studenter fungerer dette som en ”inngangsport” til andre studier ved UiO som krever høyere opptakspoeng. Årsenheten gir undervisningskompetanse i religion i grunnskolen og videregående skole og kan dessuten gi kompetanse for del grupper kirkelig tilsatte som har annen utdanning i tillegg, som for eksempel kateketer og diakoner.

Profesjonsstudiet i teologi/cand.theol.-programmet

Tallpresentasjon

Dette er et 6-årig program, der vi har hatt delt opptak for de 3 første årene (bachelorprogrammet) og for de 3 siste årene (profesjonsprogrammet), fra og med studieåret 2005/06 har vi også hatt opptak til hele det 6-årige programmet.

Søkertall 3-årig profesjonsprogram:

Søkertallene for det 3-årige programmet er ikke høye, under 15 kvalifiserte søkere hvert år, men andelen 1. prioritetsøkere er meget høy og andelen fremmøtte av de som har fått tilbud om studieplass er også meget høy. Dette er ikke helt overraskende, for dette er et kjennetegn ved profesjonsprogram, særlig den øverste avdelingen. Det som fakultetet bør ha oppmerksomheten rettet mot er at antallet som begynner har sunket fra 2003 og frem til 2006, selv om det kan se ut som søkertallene fremover stabiliserer seg eller går noe opp.

Opptak									
År	Søknader	Kval.	1. pri	1. pri/søkn	Tilbud	Ja-svar	Møtt	Ramme	Møtt/Tilbud
2003/04							14		
2004/05	11	10	10	0,91	9	9	9		1,00
2005/06	15	13	15	1,00	7	7	6		0,86
2006/07	9	5	9	1,00	5	5	5	10	1,00

Kandidatproduksjon 3-årig profesjonsprogram:

Kandidatproduksjonen er meget god. Av de to kullene som har hatt muligheten til å fullføre programmet ser vi at 86 % av kullet fra 2003/04 har oppnådd grad og 64 % har gjort dette på normert tid. For årskullet etter er det en noe lavere andel som har fullført, men her har alle som har fullført, 64 %, gjort det på normert tid.

Kandidatproduksjon				
År	Kandidater	Kand/Møtt	På normert tid	Nomert/Møtt
2003/04	12	0,86	9	0,64
2004/05	7	0,78	7	0,78
2005/06	2	0,33		
2006/07	0	0,00		

Studiepoengproduksjon 3-årig profesjonsprogram:

Studiepoengproduksjonen er god og den øker i løpet av perioden. For 2006 ligger den på over 90 % av fulltids normert produksjon.

Studiepoengproduksjon programstudenter

År	Sp	Studenter	Snitt
2004	852	18,5	46,1
2005	1080	20,5	52,7
2006	1445	26	55,6

Søkertall 6-årig profesjonsprogram:

Ser vi på opptaket til det 6-årige programmet, så har dette overraskende nok ikke flere 1. prioritessøkere enn bachelorprogrammet, men andelen fremmøtte i forhold til tilbud er noe høyere. Det er vanskelig å trekke konklusjoner for dette programmet på grunnlag av bare to studentopptak.

Opptak

År	Søknader	Kval.	1. pri	1. pri/søkn	Tilbud	Ja-svar	Møtt	Ramme	Møtt/Tilbud
2005/06	74	57	13	0,18	29	15	11	10	0,38
2006/07	83	61	15	0,18	25	13	10	10	0,40

Studiepoengproduksjon 6-årig profesjonsprogram:

Studiepoengproduksjonen skiller seg ikke særlig fra bachelorprogrammet, selv om vi her ville forventet en høyere produksjon. Igjen, det er vanskelig å se klare trender på grunnlag av to år.

Studiepoengproduksjon programstudenter

År	Sp	Studenter	Snitt
2004			
2005	190	5,5	34,5
2006	510	12	42,5

Programpresentasjon

Programmet er 6-årig, og for de som planlegger å bli prest i Den norske kirke har TF et programsamarbeid med Det praktisk-teologiske seminar (som er underlagt Kirkedepartementet) knyttet til den praktiske utdanningsdelen. De tre første årene er felles med studieretning teologi på bachelorprogrammet i teologi og kristendom. De tre siste årene ligger på nivå tilsvarende master og er strukturert omkring de klassiske teologiske disiplinene: Studier i Det gamle testamentet og Det nye testamentet,

kristendommens historie, systematisk teologi og praktisk teologi. Teologiprogrammet reflekterer således den faglige kjernekompetansen og den faglige bredden ved fakultetet.

Dette er prestestudiet ved Universitetet og utdanner primært prester til Den norske kirke, men er åpent for alle. Programmet har et faglig tyngdepunkt i arbeid med tekster og en hermeneutisk refleksjon om tekstfortolkning. I tillegg til å arbeide med historiske tekster, læres studentene til en kritisk refleksjon rundt de samfunnsmessige og kulturelle forhold som har bidratt til å forme kirkens historie, institusjonell og egen makt som religiøs aktør, og hvordan kirken gjennom historien har vært med å forme samfunn og kultur. Teologiprogrammet er det mest allmenndannende av våre programmer gjennom sin faglige mangesidighet med obligatoriske språkstudier, historie, tekstfortolkning og formidling.

Forskningskvalitet

Programmets faglige bredde er godt forankret i de faglige prioriteringer ved Fakultetet. Det er særlig grunn til å merke seg prioriteringen fra Fakultetets side av bibel- og antikkstudier og reformasjon og protestantisme, etikk og diakoni, områder identifisert med høy forskningskvalitet. Men det er samtidig klart at de forskningsmessige prioriteringene som Fakultetet har gjort med grunnlag i analyser av kvaliteten ved forskningen her, utvilsomt vil måtte treffe godt med profesjonsstudiet i teologi. De fleste lærere og forskere ved Fakultetet er blitt ansatt for å undervise og forske i teologi (jf. hva som er sagt foran om ”ung” programportefølje). De teologiske forskningsprioriteringene preger derfor studiet både gjennom obligatoriske emner og valgemner. Det skal imidlertid påpekes at Kvalitetsreformen førte til en nedkorting av tiden for profesjonsutdanningen, noe som blant annet hadde som konsekvens at antall valgmuligheter ble begrenset. Vi ser at dette kan virke begrensende når det gjelder læreres muligheter til å undervise i emner som direkte er knyttet til deres aktuelle forskning. Selv om vi mener det aller viktigste er sammenhengen mellom forskningsprioriteringene og obligatoriske emner i et profesjonsstudium, er det samtidig viktig for oss å tilrettelegge for et profesjonsstudium der studentene også eksponeres for pågående forskning. Her er grunnlaget for forskningsmessig fornyelse av programmet, noe som hele tiden er i fokus.

Samfunnsbehov

Det finnes et dokumentert samfunnsbehov i den rekrutteringskrisen som preger flere av landets bispedømmer, i sær i distriktene, men også i økende grad i sentrale byområder. Det er også klart at den teologiske universitetstradisjonen gir noen andre akademiske kulturtradisjoner å reflektere omkring teologi og kirke i lys av, enn det som skjer ved andre private høyskoler der båndene primært har vært til kirkelige og kristelige råd og organisasjoner. I tillegg legger vi vekt på at våre teologikandidater skal ha forskningsbasert kjennskap til de kontekstuelle utfordringer som teologien til enhver tid står i, blant annet møtet med andre religiøse tradisjoner. Her har vi gjennom teologiprogrammets faglige sammenheng med andre masterprogram en styrke. Solid kjennskap til egen religiøse og kulturelle tradisjon utvikles gjennom impulser fra interreligiøse studier, religionsfilosofi og kjønnskritiske perspektiver, noe som til sammen kvalifiserer teologer og prester for sentrale samfunnsoppgaver i dagens og morgendagens samfunn. Det skal også fremheves at Det teologiske fakultet har, sammenliknet med andre teologiske utdanningsinstitusjoner i Norge, lagt større vekt på forskningens gjennomsyrende preging av utdanningsløpet og har bidratt med langt flere teologiske doktorgradskandidater de siste 17 år enn andre. Behovet for å utdanne personer til stillinger i Den norske kirke, det største trossamfunn i Norge er en viktig samfunnsoppgave. Fremdeles møter kirken og prestene et stort flertall av det norske folket i forbindelse med sentrale livsriter som barnedåp, konfirmasjon, vigsel og gravferd. Men å utdanne teologiske kandidater med høy forskningskompetanse er også en viktig samfunnsoppgave. Ikke minst i en tid der religiøse trosspørsmål og tros møter utfordrer samfunnsliv og fellesskap, er UiOs kvalitative forskningsbidrag avgjørende for utviklingen på dette området. Vi anser utdanningen av prester med høy akademisk kompetanse i kristen teologi, kontekstuell kritikk av tradisjon og religionsmøte som viktig for samfunnet. Vi erfarer også at denne kompetansen er sterkt etterspurt i samfunnet, noe som blant annet dokumenteres i den forholdsvis omfattende etter- og videreutdanningsporteføljen vår, blant annet kursing av religiøse ledere (oppdrag fra Arbeids- og inkluderingsdepartementet), helse- og sosialarbeidere innen etikk, religionsdialog for lærere og andre interesserte, prester og kirkelig ansatte når det gjelder

håndtering av seksuelle overgrep, for å nevne noen få eksempler. Den teologiske kompetansen ligger til grunn for disse kursene, selv om disse ikke alltid retter seg mot kirkelige profesjoner.

Tverrfakultært samarbeid/fornyelsespotensial

Profesjonsstudiet i teologi er i seg selv tverrfaglig sammensatt med klassiske språkstudier, historie fra antikken og oldkirken til nyeste tid, hermeneutikk og tekstfortolkning, religionsfilosofi og etikk og i senere tid med sterke innslags av kjønnskritiske perspektiver, kontekstuelle analyser av makt knyttet til fortolkning og embetsforvaltning, samt religionsmøte. Den forskningsmessige ivaretagelsen av disse anliggender har alltid skjedd i et tverrfaglig samarbeid med forskere fra andre tilstøtende fagfelt og fagmiljøer, og i noen grad har det vært et samarbeid rundt undervisningen. Ikke minst har dette vært gjeldende innen språkundervisningen og kulturkunnskapen relatert til denne. Vi ser imidlertid et potensial for ytterligere utbygging av tverrfaglig samarbeid, ikke minst gjennom styrking av det interne samarbeidet mellom teologiprogrammet og de øvrige masterprogrammene. Her finnes det et potensial som ikke er fullt realisert og som vil være befruktende for de ulike program. Det kontekstuelle og interreligiøse perspektivet kan styrkes ytterligere i programmet og bidra til klarere profilering av dets egenart. Men vi ser også at teologifaget har en allmenn kompetanse gjennom integrasjonen av de ovenfor beskrevne ulike fagfelt som med fordel kan styrke utviklingen av de nyere programmene. Da tenker vi ikke minst på teologifagets tradisjon for integrasjon av historiske og samtidige perspektiver.

Masterprogram i kristendomsstudier

Tallpresentasjon

Søkertall:

Programmet har hatt et relativt stabilt søkertall for disse opptakene, men variasjonen i kvalifiserte søkere har vært meget svingende. Andelen 1. prioritetsøkere var stabil de to første årene og har så falt til halvparten. Dette må åpenbart sees i sammenheng at fakultetet i 2006/07 igangsatte masterprogrammet i religion og samfunn. Erfaringen ut fra

valg av tema for masteroppgaven viser at studentgruppen som tidligere søkte kristendomsstudier nå i sterkere grad søker religion og samfunn. Vi ser at antallet som får tilbud om opptak for studieåret 2006/07 er lavt. Selv om andelen fremmøtte i forhold til tilbud øker, så er studenttallet så lavt at fakultetet bør vurdere om programmet skal videreføres slik det nå er.

Opptak År	Søknader	Kval.	1. pri	1. pri/søkn	Tilbud	Jasvar	Møtt	Ramme	Møtt/Tilbud
2003/04								14	
2004/05	20	16	19	0,95	15	14	8		0,53
2005/06	27	25	25	0,93	17	16	12		0,71
2006/07	21	12	9	0,43	5	5	5	10	1,00

Studiepoengproduksjon:

Antallet kandidater som oppnår grad er synkende, både nominelt og i forhold til antallet som har begynt i programmet. Studiepoengproduksjonen er også lav og synkende. Det er klart grunnlag for at fakultetet drøfter videreføringen av programmet.

År	Kandidater	Kand/Møtt	På normert	Nomert/Møtt
2003/04	7	0,50	3	0,21
2004/05	2	0,25	0	0,00
2005/06	2	0,17	2	0,17
2006/07	0	0,00		

Studiepoengproduksjon programstudenter

År	Sp	Studenter	Snitt
2004	445	13	34,2
2005	530	19,5	27,2
2006	595	20	29,8

Programpresentasjon

Programmet har to faglige tyngdepunkt, i nytestamentlige studier og i religionsfilosofi og kristendommens idéhistorie. Det gamle hovedfaget i kristendomskunnskap ble i sin tid etablert ved HF med tanke på å utdanne lærere til å undervise i skolens kristendomsfag. TF overtok faget i 1990. Faget kristendom finnes ikke lenger i skolen, og selv om masterprogrammet har tatt høyde for endringene i skolens undervisning i kristendom, religion, livssyn og etikk (enn så lenge), så oppleves det ikke lenger som en like opplagt leverandør av lærere til grunnskole, videregående skole eller til lærerutdanningen. Det

har derfor utviklet seg til å bli et program som gir en mer generell kompetanse i og kunnskap om kristendom i et kulturhistorisk, kontekstuellet og idéhistorisk perspektiv.

Forskningskvalitet

Programmet er sterkt forankret i fakultetets prioriteringer av bibel- og antikkstudier, protestantisme og reformasjon og religionsfilosofi. Dette programmet gir også, i motsetning til teologiprogrammet, studenter mulighet til spesialisert fordypning i et mer omfattende omfang (jf. masteroppgaven). Kristendomsmasteren har gjennom sin vektlegging av kristendommens vekselspill med kultur, litteratur, kunst og estetikk, styrket den forskningsmessige siden innen teologi og kristendomsfaget på en måte som de øvrige masterprogrammene våre vanskelig kan gjøre. Det er utvilsomt at deler av fakultetets forskningsfaglige prioriteringer er fundert i dette programmets faglige aktivitet og profil.

Samfunnsbehov

Her kan vi selvsagt vise (normativt) til samfunnets behov for akademisk kunnskap om den største religionen i det norske samfunnet og en vesentlig del av norsk historie. Det har også vist seg å gi gode muligheter for forskning på doktorgradsnivå. Men samtidig har den senere tids økte fokus på religion, ikke bidratt til å øke etterspørselen etter kristendomsstudier i den form som dette programmet tilbyr. I stedet har det blitt økt fokus på religionsmøtet og kunnskap om andre religioner. Samtidig er det ingen andre program ved Universitetet som gir samme mulighet til fordypet kunnskap om kristendom i et historisk, kulturelt og idémessig perspektiv som dette. Men vi trenger å arbeide med programmets egenart, sammenliknet med teologiprogrammet på ene siden og masterprogrammet i religion og samfunn på den andre siden, med tanke på å kunne svare på samfunnets behov for kandidater med forskningsbasert kunnskap om hvordan kristendommen har bidratt til å prege samfunn, kultur og historie.

Tverrfakultært samarbeid/fornyelsespotensial

Da TF overtok dette programmet skjedde dette i et nært samvirke med teologiprogrammet. Kristendom grunnfag ble gjort obligatorisk som oppstart også for

teologiprogrammet. Dette representerte en faglig fornyelse av teologiprogrammet, men en økende grad av fellesundervisning, førte nok også til at kristendomsprogrammet mistet noe av egenarten og på sikt ble liggende for tett på teologiprogrammet. Vi ser også nå at en del studenter som i dag velger masterprogrammet i religion og samfunn, ut fra de faglige interessene de signaliserer i masteroppgavetemaene sine, passer like godt innenfor kristendomsprogrammet som religion og samfunn. Her ligger det til rette for et nærmere programsamarbeid.

Masterprogrammet i religion og samfunn

Tallpresentasjon

Søkertall:

Programmet har en forholdsvis høy andel 1. prioritetsøkere, men dette er å forvente for masterprogram. 37 % av søkerne var ikke kvalifisert, dette er heller ikke overraskende i forhold til lansering av et nytt masterprogram, før det er klart hvilke opptakskrav som i realiteten stilles. Fremmøteprosenten i forhold til tilbud er ikke særs høyt, men dette kan også skyldes at programmet var nytt.

Opptak										
År	Søknader	Kval.	1. pri	1. pri/søkn	Tilbud	Ja-svar	Møtt	Ramme	Møtt/Tilbud	
2006/07	43	27	36	0,84	23	23	16		0,70	

Studiepoengproduksjon:

Studiepoengproduksjonen er god og tyder på at de studentene som har begynt på programmet har vært godt motivert.

Studiepoengproduksjon programstudenter			
År	Sp	Studenter	Snitt
2006	310	7	44,3

Programpresentasjon

Dette programmet startet opp høsten 2006, dels som en videreføring av det tverrfakultære bachelorprogrammet i religion som TF samarbeider med HF og SV om. Programmet har fokus på samtidsreligion og særlig religionsmøtet med fokus på islam. Selv om TF er eneansvarlig for programmet har vi søkt å gjøre det så tverrfaglig som mulig med

tilknytning til samfunnsvitenskap, idéhistorie, teologi, filosofi og didaktikk.

Kjønnteoretiske perspektiv er gjennomgående i programmets emner, og religionskritikk har en sentral plass. Vi har også pekere til aktuelle valgemner på HF. De obligatoriske emnene i programmet er foruten metodekurs og vitenskapsteori, profileringsemnet ”Samtidsreligion”.

Forskningskvalitet

Programmet er nytt og trekker veksler på fakultetets betydelige forskningskompetanse når det gjelder studiet av religion i moderniteten, en kompetanse som tradisjonelt har hatt fokus på den kristne tradisjonen, men som i dag utfoldes i et bredere perspektiv med forankring i teologisk kjønnsforskning og interreligiøse studier. I tillegg til kompetansen til fakultetets fast ansatte forskere, har fakultetet knyttet til samfunnsviter i toerstilling til programmet. Faglig sett samsvarer masterprogrammet god med det som fakultetet i fase 1 har meldt inn som ”Nyere faglige prioriteringer med stort tverrfaglig potensial”: Religion i en globalisert verden – møte, konflikt, ny teologi; teologisk kjønnsforskning og feministisk teologi; og nyere religionsfilosofi (som inkluderer religionskritiske og flerreligiøse perspektiv).

Samfunnsbehov

Samfunnsbehovet for studier i samtidsreligion skulle være åpenbare, i lys av religionens tilbakekomst i det offentlige rom, brytningene mellom sakralisering og sekularisering i dagens vestlige samfunn, økende religions- og livssynspluralisme i Norge, og religionsmøtet i spennet mellom konflikt og dialog. Her har fakultetets kompetanse innen islamstudier og religionsmøtet med fokus på islam vært særlig etterspurt, noe som har resultert i en rekke etter- og videreutdanningskurs. Interessant å nevne er kurset for religiøse ledere på oppdrag av Arbeids- og Inkluderingsdepartementet som har blitt holdt med deltakere fra flere religioner og som altså slik har fått mulighet til å delta i felles undervisning. Det er ikke mulig å si noe om samfunnets etterspørsel konkret etter kandidater fra dette programmet, da de første vil ta avsluttende eksamen nå i vår. Men programmet har hatt god studenttilgang. Og ut fra den interessen som finnes for religion i offentligheten, burde UiOs kandidater fra dette programmet være godt i stand til å fylle

stillinger som kan styrke kompetansen om religion i ulike sektorer av samfunnet, det være seg i skole, stat, kommune, frivillige organisasjoner eller media.

Tverrfakultært samarbeid/fornyelsespotensial

Programmet har i hovedsak rekruttert studenter fra Program for religionsstudier og Program for teologi og kristendomsstudier. I tillegg har det rekruttert studenter fra UiOs Lektor- og adjunktprogram, samt studenter med bakgrunn fra religionsvitenskapelige studenter ved andre norske universitetet. Det er ingen hemmelighet at TF har ønsket å samarbeide med andre fakultet på UiO, i første rekke HF, om et program som fokuserer på samtidsreligion. Vi mener det ligger godt til rette for det gjennom den programprofilen som Religion og samfunn har, og som kan styrkes gjennom samarbeid med fagmiljøer med spesifikk kompetanse innen ulike religioner, religionshistorie og forskjellige samfunnsperspektiver på religion (antropologi, sosiologi og statsvitenskap). Vi ville se en utvikling av samarbeid med HF/IKOS og miljøer på SV som en videreføring av samarbeidet som eksisterer på bachelornivå og i samsvar med visjonene for et tverrfakultært samarbeid om religionsforskning ved UiO. Vi vil imidlertid også fremheve de muligheter for tverrfaglig samarbeid ved eget fakultet, både som emnesamarbeid med andre programmer og gjennom økt integrasjon av andre fag i programmet. Dette har allerede materialisert seg gjennom interreligiøse hermeneutiske studier, men kan ytterligere styrkes blant annet gjennom økt vektlegging av historiske tradisjoner for religionsmøter og interreligiøse problemfelt. Dette mener vi vil styrkes best gjennom et samarbeid som både trekker veksler på vår egen brede teologifaglige kompetanse og på UiOs brede religionsforskning.

Masterprogrammet i profesjonsetikk og diakoni

Tallpresentasjon

Søkertall:

Dette programmet har et stabilt antall søkere og et tilsvarende høyt antall 1. prioritets-søkere. Antall tilbud har vært stabilt, men vi opplevde ved opptaket til studieåret 2006/07 at andelen fremmøtte i forhold til tilbud om studieplass falt fra over 80 % til under 70 %.

Det er for tidlig å si noe om årsaken til dette, men vi ser at det har vært et jevnt synkende fremmøtetall til dette programmet.

Opptak									
År	Søknader	Kval.	1. pri	1. pri/søkn	Tilbud	Jasvar	Møtt	Ramme	Møtt/Tilbud
2003/04								21	
2004/05	26	24	26	1,00	23	22	19		0,83
2005/06	21	21	21	1,00	21	21	17		0,81
2006/07	22	22	22	1,00	22	22	15	20	0,68

Vi vet at de fleste studentene på dette programmet er deltidsstudenter som jobber 50 % eller mer ved siden av studiene, eller retttere sagt studerer ved siden av å være i jobb.

Flere får også innvilget noe permisjon for å følge studiene. Sett i denne sammenheng så er kandidatproduksjonen god og overraskende mange har fullført på normert tid. Det er ikke noe som tyder på gjennomstrømningsproblemer.

Kandidatproduksjon				
År	Kandidater	Kand/Møtt	På normert	Nomert/Møtt
2003/04	12	0,57	5	0,24
2004/05	8	0,42	4	0,21
2005/06	0	0,00	0	0,00
2006/07	0	0,00		

Studiepoengproduksjon:

Studiepoengproduksjonen er forholdsvis jevn. Den var noe høyere i 2004 enn det den har vært de to neste årene. Med utgangspunkt i høy andel deltidsstudenter så er studiepoengproduksjonen god.

Studiepoengproduksjon programstudenter				
År	Sp	Studenter	Snitt	
2004	1110	29	38,3	
2005	1205	39	30,9	
2006	1245	37	33,6	

Programpresentasjon

Dette programmet rekrutterer studenter med helse- og sosialfaglig bakgrunn (3-årige profesjonsutdanninger som sykepleier, sosionom e.l.) og har et særlig faglig tyngdepunkt i helse- og sosialfaglige profesjonsetikken. Fenomenologiske, hermeneutiske og samfunnsvitenskapelige metoder står sentralt i faget. Programmet profileres gjennom emner innen etikk og profesjonsetikk, der problemstillinger knyttet til omsorgsteori, menneskesyn, ledelse og profesjonsrolle fokuseres gjennom refleksjoner omkring praksis

i feltet. En særlig utfordring knyttet til dette programmet er at det rekrutterer studenter som kommer fra treårige profesjonsutdanninger uten særlig akademisk-teoretiske tradisjoner. Det legges derfor vekt på å innføre dem i sentrale vitenskapsteoretiske posisjoner og perspektiver som gir dem et felles faglig ståsted sammen med andre studenter ved fakultetet som studerer på andre masterprogram.

Forskningskvalitet

Programmet har sin primære sammenheng med det prioriterte området innen etikk og diakoni (fase 1), og henter lærekreftene ved fakultetet fra dette området. Programmet trekker også veksler på forskningen innen reformasjonsstudier, kjønnsforskning og interreligiøse studier, men det kommer hovedsaklig inn som perspektiveringer av det etiske hovedfokuset i programmet. Forskning innen etikk og diakoni skjer både gjennom mer systematiske og historiske studier, noe som gjør at en større del av forskningen gjøres relevant for dette utdanningsprogrammet enn den rene etikkforskningen.

Normative spørsmål knyttet til profesjonsetikken gjøres også gjeldende overfor den brede velferdsstatsdebatten. Og betoningen av normativ samfunnsdebatt rundt verdier skaper forbindelser mellom ulike sider ved forskningsprioriteringene, dette programmet og fakultetets øvrige program.

Samfunnsbehov

Blant fagets kandidater har en stor del funnet veien til høgskolemiljøet og diakonale institusjoner og organisasjoner. Vi ser at det er god etterspørsel etter helse- og sosialfaglig etikkkompetanse og at samfunnsbehovet blir imøtekommet i dette programmet. De velferdsstatlige endringer de siste årene har bidratt til at komplekse etiske problemstillinger har kommet høyt på den offentlige agenda, og helse- og sosialfaglig personale som jo er blant velferdsstatens fremste profesjonsgrupper har økt behov for styrket etisk faglig kompetanse. Det diakonale feltet, det vil si kirkelig og kristelig verdibasert helse- og sosialfaglig arbeid, har gjennom velferdsstatens endringer fått økt plass. Programmet tar i vesentlig grad opp i emner og oppgaver problemstillinger knyttet til verdier og etiske dilemmaer som endringene i velferdsstaten stiller samfunnet som helhet overfor. Vi vil også peke på at etterspørselen fra så vel kommuner som

frivillige organisasjoner når det gjelder etter- og videreutdanningskurs innen helse- og sosialfaglig etikk har vært stor og til dels større enn hva vi har hatt mulighet til å besvare ut fra egen ressursituasjon.

Tverrfakultært samarbeid/fornyelsespotensial

Programmet har på ulike måter hatt kontakter med UiOs etikkprogram, dels gjennom toerstillinger som etikkprogrammet har finansiert og som har vært knyttet til dette programmet, dels ved at kandidater fra programmet har fått doktorgradsstipend fra etikkprogrammet. Programmet hører med blant UiOs helsefaglige masterprogrammer noe som både kommer til uttrykk gjennom Fakultetets deltakelse innen helsefagområdet i UHR-sammenheng, men også ved at flere av studentene på programmet velger å ta et valgmenne ved et av de andre helsefagprogrammene som Universitetet i Oslo tilbyr. Det teologiske fakultet har også levert helsefaglige etikkemner til andre program ved UiO, primært til Det medisinske fakultet. Selv om programmet spesifikt trekker veksler på forskningskompetansen innen diakoni og etikk, spiller ikke minst forskningen innen normative kultur- og verditradisjoner en rolle. Her har programmet trukket veksler på teologifagets bredde, og kan med fordel gjøre dette mer med tanke på utvikling og fornyelse.

Master in Contextual Theology

Tallpresentasjon

Søkertall:

Dette programmet kjennetegnes ved at de fleste studentene tas opp gjennom kvoteprogrammet. Det forklarer både det lave studenttallet og den jevnt høye kandidatproduksjonen, og dermed også den høye andelen som fullfører på normert tid. De fleste av kvotestudentene gjennomfører på de to årene de har oppholdstillatelse før de vender tilbake til hjemlandet. Også for dette programmet ser vi imidlertid at antallet fremmøte i forhold til tilbud synker, det samme gjør kandidatproduksjonen

Opptak

År

Søknader

Kval.

1. pri

1. pri/søkn

Tilbud

Ja-svar

Møtt

Ramme

Møtt/Tilbud

2003/04							6	
2004/05	38	6	37	0,97	4	3	3	0,75
2005/06	38	13	27	0,71	8	8	6	0,75
2006/07	59	13	47	0,80	5	5	3	0,60

Kandidatproduksjon

År	Kandidater	Kand/Møtt	På normert	Nomert/Møtt	
2003/04		5	0,83	4	0,67
2004/05		2	0,67	2	0,67
2005/06		3	0,50	3	0,50
2006/07		0	0,00		

Studiepoengproduksjon:

Studiepoengproduksjonen er som forventet høy, selv om den utgjør bare en liten del av fakultetets samlede produksjon.

Studiepoengproduksjon programstudenter

År	Sp	Studenter	Snitt	
2004	270		7,5	36
2005	515		8,5	60,6
2006	485		9	53,9

Programpresentasjon

Graden er bygget opp med basiskurs første året, der interkontekstuell metode og temaer presenteres, dernest arbeid med

- bibelske tekster forstått i sin opprinnelige religiøse, politiske og kulturelle kontekst og i samtidig fortolkning, med hovedvekt på resepsjonen i Afrika og Latin-Amerika (frigjøringsteologi, feministisk teologi);
- teologisk forståelse og bearbeidning av smerte, sårbarhet, sykdom og lidelse i sør og nord;
- ulike emner som interreligiøse relasjoner, Kirke og samfunn, Religion, fred og konflikt, gammeltestamentlig teologi, afrikansk feministisk teologi.

Annet år består av å skrive master thesis under veiledning, støttet av kurs i metode og vitenskapelig arbeidsmåte.

Programmet ble opprettet i 1997 for å kunne inngå i et utvekslings samarbeid gjennom nettverket INATE (International Network in Advanced Theological Education) der

studenter og lærere kunne utveksles mellom lutherske/protestantiske teologiske fakultet i India, Hong Kong/Kina, Brasil, Sør-Afrika, Ungarn og Norge (etter hvert også Costa Rica og Canada). I tillegg til studenter som kommer til programmet med støtte fra INATE er det i det vesentlige studenter som kommer fra Asia, Latin-Amerika og Afrika under kvoteprogrammet. Også studenter fra europeiske land og USA og Canada, samt noen norske studenter deltar på programmet. Selv om søkningen er ganske stor og stabil, er opptaket av økonomiske årsaker begrenset.

Forskningskvalitet

Gjennom målbevisst arbeid gjennom over 10 år er dette programmet støttet av et etablert og robust internasjonalt nettverk. Fakultetet har i to treårsperioder også hatt og har ennå i kommende tre år forskningssamarbeid med en av samarbeidsinstitusjonene (Universitetet i KwaZulu Natal, Sør-Afrika), og dette har intensivert samhandlingen i nettverket. Programmet har gjennom sin teologiske profil god tilknytning til flere av fakultetets forskningsmessige prioriteringer. Det har også bidratt til å styrke fakultetets internasjonale/globale orientering og slik vært med på å fornye den teologiske forskningen og det internasjonale forskningssamarbeidet ved TF. Det skal imidlertid ikke legges skjul på at det krever forholdsvis store ressurser å drive dette programmet på et høyt nivå. Studentene på programmet har varierende akademisk bakgrunn. Ikke alle er fortrolige med den akademiske standarden ved UiO. Vi erfarer at det er nødvendig med tett oppfølging av studentgruppen, faglig så vel som sosialt.

Samfunnsbehov

Dette programmet utdanner ikke kandidater til det norske arbeidsmarkedet, så samfunnsbehovet må begrunnes på annet vis. I dette tilfelle dreier det som utdanning og utvikling i global sammenheng og med vekt på land i sør. Den norske staten har påtatt seg stort ansvar gjennom ulike kanaler når det gjelder å bidra til at studenter fra utviklingsland skal få høyere utdanning som igjen skal brukes til samfunnsutvikling hjemme. Særlig med tanke på den viktige rollen religiøse samfunn og kirker spille i den sosiale samfunnsstrukturen i mange utviklingsland, der statsstrukturen kan være svak, mens derimot religionssamfunn representerer en vesentlig del av den stabile sosiale

infrastruktur, har mange kirker en vesentlig rolle som institusjon som tilbyr utdanning, helse- og sosialhjelp. Den er en maktfaktor. Det innebærer også utfordringer knyttet til religiøs makt og undertrykkelse i sosial sammenheng. Masterprogrammets kritiske fokus på teologiens kontekstualitet kvalifiserer disse kandidatene til å prøve kirkens rolle som positiv og negativ samfunnsaktør. Dette er perspektiver som lar seg godt forankre i den norske utenriks- og bistandspolitikken.

Tverrfakultært samarbeid/fornyelsespotensial

Programmet har vist seg livskraftig sammenliknet med en del av de andre internasjonale studieprogrammene innen humaniora. Men programmets økonomiske basis skaper begrensninger. Fordi programmet har absoluttall når det gjelder opptak av studenter, og fordi antall plasser for kvotestudenter er begrenset, kan det ikke bli et stort studieprogram. Det er derfor nødvendig å arbeide med finansieringsstrategien for dette programmet. Det er også kostbart å drive engelskspråklig undervisning for en relativt begrenset studentgruppe. Det er i seg selv en spore til å se om det finnes muligheter i samarbeid med andre program. Kan det for eksempel tenkes at enkelte av emnene skal hentes fra andre internasjonale studieprogram? Økonomien tilsier at dersom programmet skal overleve og videreutvikle seg, må det skje gjennom større grad av tverrfakultært og tverrfaglig samarbeid. Fakultetet har hatt god erfaring med å knytte til seg antropologisk fagkompetanse til dette programmet. Vi ser også at Senter for Utvikling og Miljø kan bli en samarbeidspartner, der vi ikke bare kan styrke vårt arbeid gjennom utviklingskompetansen der, men også kan bidra selv med religionskompetanse.